THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל

צו דער היינטיגער פראטעסט פארזאמלונג

נאך דער אפשטעלונג פון דער איינוואנדערונג איז געקומען דער ווייסער פאפיער. — און עס איז קלאר, אז זייט די שרעקליכע פאגראמען־טעג פון אויגוסט, 1929, האבען מיר ניט געהאט אזא קריטישע לאגע און אזעלכע ערנסטע טעג, ווי עס איז יעצט דער פאל.

ווען לואי ליפסקי האט דא לעצטע וואך ביי דער דערעפנונג פונ'ם קרן היסוד קאמפיין געזאגט, "אז אויך די געדולדיגע ציוניסטען פארלירען שוין די געדולד", האט ער אויסגעשפראכען די מיינונג פון פיעלע, וועלכע פאלגען נאך נאך ענגלאנד'ס באציאונג צו אונז.

ארץ ישראל האט שוין לאנג אויפגעהערט צו זיין די פראגע פון איין פארטיי אדער גרופע. עס איז די זאך פון גאנצען אידישען פאלק. און יעדעס אידישע הארץ ציטערט אויף אין פראטעסט געגען דעם, ווי אזוי מען באהאנדעלט אונז.

עס איז אונזער אלעמענס פאראייניגטער וויי־געשריי!

און פונקט ווי יענער פאגראמשטשיק, וועלכער בארימט זיך, אז ביי זיי פארגיסט מען ניט קיין בלוט, ווייל מען דערשטיקט, אין אזא לאגע געפינען מיר זיך אויך יעצט. עס איז אמת, אז עס גיסט זיך יעצט ניט אין ארץ ישראל קיין אידיש בלוט, ווי עס האט זיך געגאסען פאר־א־יארען אין די אויגוסט־טעג. אבער עס ווערען פאגראמירט אונזערע שענסטע האפנונגען און ציעלען. און פונקט ווי אמאל אין שפאניען האט מען אונז געפירט צו די שייטער־הויפענס, אזוי אויך יעצט פאר'משפט מען צום שייטער־הויפען אונזער צוקונפט.

און די אינקוויזיטארען זענען אונזערע בעסטע פריינט. די, צו וועמען מיר האבען אזוי פיעל צוטרויען געהאט — די מעקדאנעלד רעגירונג.

שוין באלד פופציג יאר, ווי מיר מאכען די גרעסטע אנשטרענגונג צו בויען אונזער נאציאנאלע היים. ברענגענדיג די גרעסטע קרבנות פאר דעם. אן ארבייט וואס די וועלט האט סוף כל סוף געמוזט אנערקענען פאר היסטאריש ריכטיג און וויכטיג. מיט קדוש השם און מיט'ן גרעסטען מסירת נפש בויען מיר דאס שטילע ווינקעל, וואס וועט זיין א ברכה פאר אלעמען. און אזוי פיעל האפנונג האבען מיר געלעגט אויפ'ן ביבעל־פאלק — ענגלאנד און מיט אמאל די גרויסע אנטוישונג.

מען מאכט אונז קאמפלימענטען, מען פארזיכערט אונז, מען גאראנטירט אונז, און אט האקט מען אין גאנצען אונטער די יניקה פון דעם בוים — מען וויל אונז מער אין ארץ ישראל ניט אריינלאזען. מען פארשפארט פאר אונז אידען די טויערען פון אונזער אייגענער היים. מען וויל פארבאטען דעם קויף פון באדען, און מען לאכט אויס יעדע אידישע שטרעבונג.

עס איז מער ווי נאר א פאטש אין פנים. עס איז מער ווי נאר א שווערע שעה.

און מען טאר מער ניט שפילען דאס באהעלטעניש־שפיעל. פון פארבינדען זיך די אויגען און שפילען זיך מיט אונז אין "זשמורקעס".

דער גאנצער אמת מוז איינמאל פאר אלע מאל געזאגט ווערען.

און ענגלאנד וועט מוזען אנגעקלאגט ווערען אפען פאר דער גאנצער וועלט, אויב זי וועט זיך ניט אפזאגען פון איר יעצטיגער האנדלונג, און וועט ניט בייטען איר שטעלונג. די וועלט וועט מוזען וויסען, אז דאס פאלק וואס לאזט ניט ארוים די ביבעל פון די הענט, דאס פאלק וואס הערט ניט אויף צו ציטירען די רייד פון ישעיה הנביא, האט אונז מיאוס און באטריגעריש אפגענארט. און אז זי טרייבט אונז צו דער גרעסטער פארצווייפלונג, טרייבט אונז צום אפגרונד.

און נאך א זאך וועלען מיר דערציילען ענגלאנד. זאל זי ניט מיינען, אז זי וועט אונז באטריגעריש אפנארען. אנדערע פעלקער האבען עס נאך פאר איר געפרובירט צו טאן, און האבען באצאלט גאנץ טייער פאר דעם.

מען האט אונז געפירט צום שייטער־הויפען. אבער פונקט ווי דער לעגענדארישער פויגעל פעניקס זענען מיר פונ'ם פייער באנייט געווארען, יונג געווארען, און צוריק אויפגעשטאנען תחית המתים.

און אז אונזערע הייליגע און מארטירער זענען צוליעב קדוש השם געשטארבען, זענען די מוסקולען פון די לעבען געבליבענע אין אייזען אויסגעשמידט געווארען. און הויך און שטאלץ האבען זיי פארגעזעצט צו טראגען די פאן פון אידישער אויפלעבונג און דערוואכונג.

און האט מען פון די לעבעדיגע אידישע גופים פאסענווייז שטיקער פלייש געריסען, האט דער "שמע ישראל" אפגעקלונגען איבער'ן גאנצען ערד־קויגעל, און טייער, ביטער־טייער, האבען אונזערע שענדער און אויסלאכער באצאלט פאר דעם, באצאלט מיט אונטערגאנג.

און די געשיכטע ווייסט אויך יעצט ניט קיין אנדער וועג.

מיר וועלען קיינמאל ניט קושען די בייטש וואס שלאגט אונז, מעג די בייטש אפילו זיין אין די הענט פון דעם סאציאליסט מעקדאנעלד.

דאס אפשטעלען די איינוואנדערונג מיינט, אז די מעקדאנעלד רעגירונג שטעלט זיך אויף דער זייט פון די מופטי'ס. וועמענס הענט זענען נאך ניט אפגעטריקענט פונ'ם פארגאסענעם בלוט פון אונזערע קדושים אין חברון און צפת.

פארהאקען די טויערען פאר אונז מיינט דאס צוטרעטען אלעס, וואס מיר האבען מיט אזוי פיעל מי און אנשטרענגונג פארפלאנצט אין דעם לאנד פון אונזער חלום. וואוהין מיר קומען געשיצט פון דער פעלקער־ליגע, אויפצולעבען א מדבר פון צוויי טויזענט יאר.

יא, אויך די געדולדיגסטע מוזען פארלירען דעם געדולד ביי אזעלכע האנדלונגען.

די ענגלישע קאלאניאל־פאליטיק ווערט שוין לאנג באשולדיגט אין דער צוויי־פנים'דיגקייט. און מיט ענגלאנד'ס יעצטיגער שטעלונג אין דער ארץ ישראל זאך, וועט זי עס נאר באשטעטיגען.

אידיש בלוט איז ניט הפקר. און פאר ענגלאנד דארף עס זיין א ווארנונג. פונקט ווי די אידען זענען געווען פאר דעם, אז דער מאנדאט זאל איר געגעבען ווערען, אזוי וועט די אידישע וועלט אנהויבען צו פאדערען, אז דער מאנדאט זאל פון איר אוועקגענומען ווערען.

און ענגלאנד מעג וויסען, אז פונקט ווי דאס אידישע פאלק איז רייך מיט טיפער ליעבע, אזוי איז עס אויך רייך מיט טיפען האס. היסטארישע ליעבע און היסטארישער האס. און ווי איז צום פאלק וואס פארדיענט דעם אידענ'ס היסטארישען האס — שפאניע איז נאך היינט צו־טאג דער לעבעדיגער ביישפיעל פון דעם.

מיר האפען אבער, אז עס וועט ניט קומען צו דעם. און אז דער בונד וואס איז געשלאסען געווארען צווישען ישראל סבא און ענגלאנד, וועט אנהאלטען פאר דורות. און וועט זיך פאנאנדערבליען אין א שענעם פלאנץ. מיר האפען, אז דער ענגלישער געוויסען פאר יושר און גערעכטיגקייט איז נאך ניט אפגעטויט געווארען. אז ענגלאנד וועט פון אירע פארשפרעכונגען ניט מאכען קיין "סקרעפ אף פייפער". מיר האפען, אז ענגלאנד וועט איינזען, אז אין אן אומגליקליכען מאמענט האט זי דעם טעות געמאכט פון וועלען פארהאקען די טויערען פאר'ן אייביגען אידישען וואנדערער. וועלכער איז זיך מקריב פאר דער שטילער פריעדליכער ארבייט פון בויען פאר זיך א מקום מנוחה. און צו וואס ענגלאנד, די ענגלאנד וועלכע אלע האבען ליעב, די ענגלאנד, צו וועלכער אלע האבען צוטרויען, האט אזוי פייערליך פארשפראכען איר הילף.

די אידישע פראטעסטען איבער דער גאנצער וועלט וועלען האפענטליך ענגלאנד איבערצייגען אין איר טעות.

ענגלאנד, אונזער ענגלאנד, דערוואך!

פון די טעג וואס ענגלאנד האט אין קראמוועל'ס צייטען געעפענט די טויערען פאר'ן ליידענדען אידען, האבען מיר שטענדיג געבענשט ענגלאנד — זאל ניט קומען צו דעם. אז די ברכה זאל דארפען ארונטער פון אונזערע ליפען.

ענגלאנד, א ענגלאנד, פארדיען אונזער צוטרויען!
זאל דער היסטארישער בונד ניט צוריסען ווערען!

אקדמות

(פאלקס לעגענדע)
פון מ. נאבעלמאן

צוריק מיט עטליכע הונדערט יאהר איז אין דייטשלאנד געווען א גלח, א שונא ישראל, ער איז געווען באהאווענט אין חכמת הכשוף, און מיט דער וויסענשאפט האט ער געוואלט אלע אידען פארניכטען.

שטענדיג פלעגט ער ארומגעהן צווישען די אידען און וואו ער האט באגעגנט א אידען, האט ער איהם אנגעריהרט מיט זיין האנט, איז שוין דער איד געווארען קראנק און במשך עטליכע טעג איז ער געשטארבען.

די אידען האבען דאן געשיקט א דעלעגאציע צום דייטשען קעניג, ער זאל אויף זיי רחמנות האבען און זיי מציל זיין פון דעם גלח.

דער קעניג איז געווען א מלך של חסד, האט ער באלד געשיקט נאכ'ן גלח און איהם אויסגעשטראפט פאר זיינע מעשים תעתועים, וואס ער טוט צו אומשולדיגע מענשען, וועלכע האבען קיין שלעכטס ניט געטאן.

דער גלח האט מיט זיין כח הדבור געהאלטען א שארפע רעדע קעגען די אידען, אז עס איז א גרויסע מצוה זיי צו פארניכטען. נאר אויב די אידען וועלען האבען מיט איהם אן אפענעם וכוח אין דער אנוועזענהייט פון דעם קעניג און אלע שרים און וועלען איהם מנצח זיין אין חכמת הכשוף — איז ער מסכים אפלאזען די אידען פריי אפצוטעמען.

אין יענע צייטען איז די גרעסטע אידישע קהלה געווען אין דער שטאדט ווארמס ביים טייך רהיין, וואו עס איז אויך געווען דעם קעניגס פאלאץ און דער גלח האט דארטען אויך געוואוינט.

די קהלה האט באלד ארויסגעשיקט א שליח מכובד צו די "בני משה", וועלכע וואוינען אויף יענער זייט טייך סמבטיון און פון זיי צו פארלאנגען הילף פאר די אידען אין דייטשלאנד, וואס געפינען זיך איצט אין אן עת צרה. דער שליח איז געווען דער באריהמטער שטאדט חזן און גרויסער למדן רבי מאיר ש"ץ, וועלכער אויך געווען א פיטן...

רבי מאיר האט זיך געלאזט אין וועג אריין, ביז ער איז נאך א לאנגע רייזע אנגעקומען צום טייך סמבטיון.

נאר אזוי ווי דער סמבטיון ווארפט מיט שטיינער אלע טעג פון וואך, וואס עס איז אוממעגליך פאר א בשר ודם איבערצוגעהן דעם טייך, בלויז פרייטאג פאר נאכט פאר קבלת שבת ווערט ער רוהיג און שטיל ביז מוצאי שבת, האט רבי מאיר געמוזט מחלל שבת זיין און אריבערגעהן דעם טייך אום שבת, ווייל עס האט זיך געהאנדעלט וועגען אזא וויכטיגע מצוה פון פקוח נפש וואס איז דוחה שבת.

די "בני משה" האבען געכאפט רבי מאיר'ן און איהם אריינגעזעצט אין תפיסה פאר אזא הארבער עבירה פון חלול שבת בפרהסיא און האבען איהם שוין געזאלט פארמשפט'ן צום טויט, אבער עס האט זיך איהם גרינג איינגעגעבען זיך מיט זיי דורכשמועסען וועגען וועלכען צוועק ער איז געקומען צו זיי, וואס בלויז זיי זייענען אימשטאנד קומען צו הילף אזא גרויסע אידישע קהלה...

יעצט האט מען ערשט רבי מאיר'ן אויפגענומען בכבוד גדול און די דארטיגע רבנים האבען מיט איהם אנגעפאנגען לערנען חכמת הקבלה.

רבי מאיר האט אין א קורצער צייט מקבל געווען די גאנצע חכמה, און ער איז שוין געווען זיכער אז מיט'ן כח פון קדושה וועט ער באזיגען דעם שונא ישראל...

צוריק אהיים איז ער שוין געקומען אין איין טאג, ווייל ער האט ארויסגעזאגט דעם שם המפורש, האט ער אנגעהויבען צו פליהען אין דער לופטען ביז ער איז בשלום געקומען אין ווארמס.

דאס איז געווען פונקט ערב שבועות צום באשטימטען טאג פון דעם וכוח. דער קעניג, די שרים און דער גלח זייענע אלע שוין געווען פארזאמעלט אויף א פלאץ נעבען קלויסטער און האבען געווארט אויף דעם אידישען געלערנטען ער זאל קומען זיך פארמעסטען מיט'ן גלח, ווער עס וועט וועמען מנצח זיין.

עס האט לאנג ניט געדויערט און רבי מאיר, האט מיט דעם כח פון קדושה, די חכמה נסתרת פון קבלה, מנצח געווען דעם גלח, דעם שונא ישראל, דעם כשוף מאכער מיט דעם כח הטומאה...

דאן האט דער קעניג מיט זיינע שרים מיט אלע פארזאמעלטע מענשען געזעהן, אז דאס אידישע פאלק איז מעכטיג, און האט אויף ווייטער צוגעזאגט אז עס וועט שוין מעהר ניט פארקומען ביי זיי אין לאנד אזעלכע זאכען, און די אידען זיינען זיך צוגאנגען אהיים פרעהליך און מוטיג.

דעם ערשטען טאג שבועות, ווען רבי מאיר, דער חזן, האט אין שוהל געלייענט די תורה "בחודש השלישי", האט ער באגייסטערט אנגעהויבען צו זינגען א שיר צו גאט, וואס ער האט געטאן א חסד מיט זיין פאלק און זיי מציל געווען פון א גרויסער צרה...

דער דאזיגער שיר, וואס ווערט ביז היינטיגען טאג געזונגען מיט א שעהנעם נגון, בכל תפוצות ישראל אין דעם יום טוב שבועות איז אונזער גרויסער לויבגעזאנג "אקדמות"...

פון כורש ביז באלפור

(פון א געשפרעך)
פון ח. נ. ביאליק.

חכמים אין גענזענפיסלאך גלויבען און באהויפטען, אז פאליטיק און דיפלאמאטיע, פון א פאלק ווי פון אן איינצעלנעם, זענען אימער אויסען בלויז עגאאיסטישע צוועקען און אייגענע מאטעריעלע נוצען, אפילו ווען זיי ערקלערען דאס פאר אן אידעאל און פראקלאמירען איהם.

און דיזע "חכמים" גלויבען, אז די באלפור דעקלאראציע איז מצד ענגלאנד געווען א פאליטישער אקט בלויז פאר איהרע אייגענע מאטעריעלע אינטערעסען און נוצען. אבער כלל וכלל ניט פאר די אינטערעסען און נוצען פונ'ם אידישען פאלק.

גאנץ פשוט: ס'איז געווען דורכאויס אין איהרע אייגענע פאליטישע און עקאנאמישע אינטערעסען, וועהרענד דער וועלט־מלחמה, צו קריגען דאס אידישע פאלק אויף דער זייט פון דער אנטאנט, האט זי, ענגלאנד, געגעבען די דעקלאראציע דורך באלפור.

מען דארף אבער וויסען, אז אינ'ם לעבען ווירקען אימער די צוויי כחות וועלכע רופען זיך "יצר הרע" און "יצר הטוב". און אין אלץ וואס דער כלל, ווי דער פרט, טוט — אפילו ווען נאר און בלויז פאר אייגענע מאטעריעלע נוצען און אינטערעסען, מוז זיין וועלכע ניט איז גייסטיגע און אידעאלע זייט, אפילו אהן אבזיכט און בלא יודעים.

אין יעדער פאלק, ווי אין יעדען איינצעלנעם מענשען, שטעקט עפעס אזא פארבארגענע קראפט, וועלכע גיט דארויף אכטונג, ווי דאס ווערט אויסגעדריקט אינ'ם פסוק "מה מצעדי גבר כוננו, ודרכו יחפות" (תהלים לז', כ"ז) ביי די חז"ל. "רגלותי דבר אנש ערבין בה, לאתר במתבעי — תמן מובלין יתה" (סוכה נ"ג א'), און ביי אנדערע הייסט דאס "א שר אין הימעל".

דורך דעם חומר שלאגט זיך דער גייסט דורך זיין וועג, און פון "יצר־הרע'ס" ארבייט געניסט אויך דער "יצר־הטוב".

איין ביישפיעל:

געהט א איד און קויפט זיך טייערע מעבעל פאר זיין הויז. מעג ער דאס טאן דורכאויס און בלויז צוליעב עגאאיסטישע צוועקען: ער זאל האבען שעהנערע און רייכערע מעבעל אלס זיינע באקאנטע און פריינט; ס'זאל איהם זיין אנגענעהם און באקוועם צו זיצען, רוהען און שלאפען. מיט איינעם ווארט: ער טוט דאס דורכאויס און בלויז פאר א י י ג ע נ ע ם קערפערליכען און עגאאיסטישען גענוס. צוזאמען דערמיט, אבער, שאפט ער פאר זיך און זיין גאנצע פאמיליע, דורך אגב און אהן אבזיכט, א באקוועמע און אנגענעהמע היים, וועלכע ווירקט צו גוטען אויף דעם גייסט און אפילו אויף דעם מאראל, פון זיין גאנצער פאמיליע. דארונטער אויך ער. ווייל די באקוועמליכקייט און זיסקייט פון דער אייגענער היים האלט איהם אפ פון געהן, למשל, אין א קלוב אריין דארטען שפילען אין קארטען; האלט אפ זיינע קינדער פון געהן אין ניט פאסיגע ערטער, און אזוי ווייטער און ווייטער.

און וואויל איז צו דעם פאלק, וועמענס מאטעריעלע חשבונות פאלען צוזאמען מיט זיינע גייסטיגע חשבונות; וועמענס עגאאיסטישער פארלאנג און מאטעריעלער באשטרעב פיהרט אויך צו דער דערפילונג פון זיינע גייסטיגע פליכטען.

דערגרייכט א פאלק זיין צוועק אין אזא וועג — איז עס דאס גאר גליקליכסטע.

דאס ענגלישע פאלק איז פארבונדען מיט דעם תנ"ך און דורכגעדרונגען מיט זיין גייסט. זיין באציהונג צו די אידען, צו ארץ ישראל און איהר אויפבוי, איז, אלזא, ניט קיין צופאל, זאנדערען זי שטאמט פונ'ם אייביגען און ביי אלעמען פארהייליגסטען תנ"ך.

און דאריבער דער פאקט, אז אין יעדען דור זענען אינ'ם ענגלישען פאלק פאראן גרויסע פערזענליכקייטען, וועלכע גיבען דעם אידעאל פון שיבת־ציון דעם שעהנסטען און שטארקסטען אויסדרוק אין דער פאעזיע, וויסענשאפט און פאליטיק.

און אז דער אויסדרוק פון שיבת־ציון פאלט צוזאמען מיט די פאליטישע אינטערען פונ'ם ענגלישען פאלק — דעסטא בעסער.

דער אבסאלוטער ריכטיגער אינטערעס, דער פולער ווילען, אפילו ווען ער איז אויסען בלויז מאטעריעלע נוצען, האט שוין אין זיך — ווי געזאגט — עטוואס הויכס און ערהאבענס, ווי דאס ווערט אויך פארשטאנען אין דעם אויסדרוק, פון אונזערע חז"ל, "גדולה עבירה לשמה".

די אלע פעלקער, וועלכע האבען איינגעשטימט אויף דער דעקלאראציע, האבען געוואוסט, אז די אידעע פון שיבת־ציון איז פארבונדען מיט זייערע אינטערעסען, און באזונדערס מיט די אינטערעסען פון ענגלאנד.

די דעקלאראציע איז, אלזא, ניט געווען קיין צופאל, און קען ניט בלייבען אלס אזעלכע.

וועלענדיג צי ניט וועלענדיג וועט זי שוין בלייבען אן אייביגע, ניט בלויז אין שריפט און אין ווארט, זאנדערען אויך אין טאט.

לארד באלפור האט מיט זיך פארקערפערט דעם באלאנס, דעם סך־הכל פון דעם שטענדיגען שיבת־ציון אידעאל ביי די פעלקער, דערהויבט ביי ענגלאנד.

נאך דער וועלט־מלחמה, ווען דער ציוניזם האט זיך פארשטארקט, איז באלפור געווען דער ערשטער אין יענעם שעת הכושר, וועלכער האט געבראכט צום אויסדרוק דעם אינערליכען פארשטעקטען בונד און איהם פארווירקליכט.

ער האט סומירט דעם געבורטס־מאמענט צווישען געפיהל און טאט, איהם קאנקרעטיזירט און ארויסגעבראכט מן הכח אל הפועל.

זייט יענעם מאמענט, ווען דאס איז נתגלה געווארען און ארויס אין דער עפענטליכקייט, איז די זאך שוין ארויס פון דער מאטעריעלער ספערע און אין אריבער אין דער אידעאליסטישער.

ס'איז איצט שוין ניט מעהר א פאליטישער פארבאנד צווישען דעם ענגלישען פאלק און דעם אידישען, זאנדערען א היסטארישער פאקט, אפילו געגען ביידענס ווילען: איצט איז דאס שוין ניט אין די הענט פון די אירדישע שרים, זאנדערען אין די הענט פון די הימלישע שרים (דער "שר" פון ענגלאנד און דער "שר" פון אידען).

און באלפור איז דאס געווען דער יעניגער, וועלכער האט די זאך ארויסגענומען פון אונזערע הענט און איבערגעגעבען צו די שרים של מעלה, צו די הימלישע.

מיט כורש'ס דעקלאראציע האבען מיר פארענדיגט און געשלאסען דעם תנ"ך, אונזער דברי־הימים.

דער תנ"ך איז דאן אריבער אין רשות פון דער גאנצער וועלט. אבער ווייל מיר האבען איהם אם הייליגסטען פארעהרט און אמשטרענגסטען באוואכט, זענען מיר צוריקגעקומען קיין ארץ ישראל ווען ענגלאנד האט אויף איהר דעם מאנדאט באקומען.

עס איז קיין צווייפעל ניט, אז מיט אונזער נייעם לעבען וועט געשריבען ווערען דער דריטער טייל "דברי הימים", די געשיכטע פונ'ם אידישען פאלק, וואס קעהרט צוריק אין זיין לאנד אריין. און דער ערשטער פסוק פון דיזען טייל "דברי הימים" וועט זיכער זיין די באלפור־דעקלאראציע.

און איך גלויב, אז אט דער טייל "דברי הימים" וועט זיין א פארטזעצונג פון די ערשטע צוויי טיילען, און ער וועט זיין ניט ווייניגער הייליג, סיי ביי די אידען און סיי ביי די ענגלענדער, און אלע אנדערע פעלקער.

באלפור'ס נאמען באלאנגט איצט צו דער געשיכטע, און ארץ ישראל דארף האבען וואס מעהר פלעצער, ישובים, וועלדער און אינסטיטוציעס, וועלכע זאלען מיט זיך פאראייניגען דעם אנדענקען פון דעם גרעסטען ענגלענדער, וועלכער האט אמבעסטען און אמשעהנסטען אויסגעדריקט די העכסטע אידעאלען פון זיין פאלק.

די גאנצע אידישע נאציאן, דורך איהר איינציגען נאציאנאלען פאנד, דארף פאראייביגען דעם נאמען פון איהר בעסטען פריינט צווישען די אומות העולם, מיט א פאסיגער גרויסער נאציאנאלער אונטערנעהמונג אויף דעם נאציאנאלען באדען אין אונזער לאנד, אונזער צוקונפטיגער נאציאנאלער היים.

די פיעלזייטיגקייט פון דער תורה?

פון הרב חיים נירען.

שטודירענדיג די אלגעמיינע קולטור־געשיכטע און די טיילנאמע פון די אוראלטע פעלקער און איהר ענטוויקלונג ביז זיי האבען זי געבראכט צו דער שטופע ווי מיר האבען זי יעצט, קומט מען נאך א גענויעם עקזאמען צום בעשלוס אז דאס אידישע פאלק האט געגעבען זיין ביישטייערונג אין דער פארם פון ליטעראטור.

וואס איז אזוינס ליטעראטור? ליטעראטור איז דער אויסדרוק פון לעבען אין ווערטער פון אמת און שעהנקייט. עס איז דער געשריבענער רעקארד פון מענשליכען גייסט. זיינע געדאנקען און עמאציאנען. עס איז די געשיכטע און די איינציגע געשיכטע פון דער מענשליכער נשמה. זי ווערט כאראקטעריזירט דורך איהר ארטיסטישע און אייביגע קוואליטעטען. דער אמת'ער נסיון איהרער איז דער אוניווערסאלער אינטערעס ווי אויך איהר פערזענליכער סטיל. איהר אבזיכט, אויסער צו פארשאפען פארגעניגען, אויך צו קענען לערנען דעם מענש. ד. ה. די נשמה פון מענש מעהר איידער זיינע מעשים. און אזוי ווי זי פרעזערווירט צו דער ראסע די אידען אויף וועלכע אונזער גאנצע ציוויליזאציאן איז בעגרינדעט איז זי איינע פון די וויכטיגסטע און אנגענעהמסטע געגענשטענדע וועלכע באשעפטיגט דעם מענשליכען מח.

יעדע נאציאן האט איהר אייגענע ליטעראטור, געשריבען אין איהר אייגענע שפראך. דער בעסטער בעווייז אבער פון איהר גרויסקייט און וויכטיגקייט איז איהר פארנעהם אויף דער וועלט אויסערהאלב די גרעניצען פון דער נאציאן וועלכע האט זי געשאפען. אזוי איז דער אלטער תנ"ך איבערזעצט אין אלע מאדערנע שפראכען און זיינע מחברים האבען אן אוניווערסאלען פובליקום.

ניט אומזיסט האט מען דעם תנ"ך באצייכענט אלס "ספר הספרים". דער טיטול איז גארניט איבערטריבען. ער איז גרויס און ברייט ווי די גאנצע וועלט. באזירט אויף דער טיפעניש פון דער יצירה און נעהמט ארום אלע סודות ביז דעם בלויען הימעל. אויפגאנג און אונטערגאנג פון דער זון, פארשפרעכען און דערפילען, געבורט און טויט. די גאנצע מענשליכע דראמא ענטהאלט אין זיך אט דער תנ"ך. דער איד קען זיך לייכט טרייסטען פון דעם פארלוסט פון ירושלים מיט'ן בית המקדש מיט זיינע רייכטימער. דיזע פארלוסטען זיינען גארנישט אין פארגלייך מיט דעם תנ"ך, דעם אונפארניכטבארען אוצר וואס איז געראטעט געווארען. דער תנ"ך איז געווארען דאס אידישע לאנד. אין דער אפגעצאמטער און באגרעניצטער טעריטאריע פון די בלעטער פון דעם בוך האט דער איד דורכגעלעבט זיין אייגענארטיגען לעבען אין די אלע יאהרהונדערטער אין גלות, ניט אכטענדיג פון די ענדערונגען און שטרעמונגען פון דעם שטורמדיגען לעבען וואס ארום איהם.

פעלקער זיינען אויפגעשטאנען און פארשוואונדען, שטאאטען האבען געבליהט און זיך אויפגעלייזט, רעוואלוציעס האבען געבושעוועט און אויפגעטרייסעלט די וועלט, אבער דער איד האט דורך דער גאנצער צייט פון זיין מיטעלאלטער זיך געגריבעלט אין בוך אונבאוואוסטזיניג פון דעם ווילדען שטראם פון דער צייט וואס האט געפלאסען איבער זייערע קעפ.

בלויז פון א ליטערארישען שטאנד־

(פארזעצונג אויף פיידזש 6)

"רות"

פון נ. ג.

די ביבעל קריטיקער, וועלכע האבען מיט זייערע חקירות און סברות אפגעטויט א סך פון דער ביבלישער שעהנקייט, פערטושט פיעל פון דער אורשפרינגליכער דערהויבענקייט און קינסטלערישער פשטות, וואס שוועבען איבער די ביבלישע דערצעהלונגען — האבען אויך פון דער וואונדערליכער דערצעהלונג "רות" געמאכט אן אביעקט פון סברות און השערות געזוכט כוונות אין דער מואביטיאנישער אבשטאמונג פון רות. דאס זאל כלומרשט הייסען, אז דער מחבר פון מגילת רות האט געוואלט ארויסטרעטען געגען די פאנאטיקער פון עזרה און נחמיה'ס צייטען, וועלכע האבען דערוויטערט פון די אידען די פרעמדע פרויען — האט דער מחבר באוויזען אז דוקא פון א פרעמדער פרוי, פון א מואביטיאנערין איז ארויס דוד המלך.

דערצו האבען זיי זיך א סך געפילפולט איבער דער צייט, ווען די דאזיגע מגילה איז פארפאסט געווארען, צי אין די צייטען פון די שופטים, צי אין גלות בבל, און האבען זיך אפגעשטעלט, ווי זייער שטייגער איז אויף פילאלאגישע, גראמאטיקאלישע פארשונגען מכח דעם אדער יענעם ווארט.

וויל מען אבער געניסען פון דער עכטער שעהנקייט, וואס איז צוגאסען איבער דער דאזיגער ליטערער, בעחנ'טער און צערטליכער ביבעל־דערצעהלונג — מוז מען פארגעסען אן דער גאנצער ביבעל קריטיק און לייענען "רות", ווי מען לייענט א קונסט־ווערק, א פאעטישע שאפונג, א ליכטיגע שעהנע אידיליע.

און "רות" געהערט ווירקליך צו די שעהנסטע ביבעל־דערצעהלונגען.

דו הויבסט אן פון דער ערשטער שורה, און דערשפירסט באלד, אז דו האסט צו טאן מיט א גרויסען מייסטער, מיט אן עכטען עפישען דיכטער, וואס האט אין פלוג געזופט און געלייטערט יעדעס ווארט, די לייטערונג איז אבער געמאכט געווארען מיט דעם נאטירליכען קונסט חוש און אז יעדעס ווארט איז גלייכצייטיג פריש, שמעקעדיג, אנגעזעטיגט מיט די ריחות פון בית לחם פעלדער, אנגעזאפט מיט דער הייסער מזרח זון.

רוהיג, שטיל, אינטים און דורכדרינגענד פיהרט אונז דער מחבר־קינסטלער איבער דער טרויעריגער לעבענס געשיכטע פון די צוויי ליעבע צניעות'דיגע פרויען נעמי און רות, וואס שלייכען איבער די פעלדער פון מואב און יהודה פארהילט אין אלמנה שלייער, מיט אומעט און ליעבע אין הארצען און זעהען ארום זיך אט דעם דאזיגען שעהנעם ריהרענדען אומעט אט די מילדע, חנ'עוודיגע ליעבע, און דו געהסט זיי נאך טריט ביי טריט מיט א צאפעלדיגען הארץ, זיי ווערען דיר נאהענט, טייער, דו ווערסט ווי פארכישופט פון אט די צוויי ליכטיגע געשטאלטען.

נעמי — און פאר דיינע אויגען שטעהט אויף די צערטליכע גוטמוטיגע אשה, וואס נעהמט צו איהר ביטערען גורל מיט אזוי פיעל הכנעה, טראגט איהר שווערען לאסט מיט געדולד, א שווייגעדיגע. עס שטארבט איהר מאן, עס שטארבען איהרע צוויי זיהן גרוים איז דער בראך, בלוטיגט דאס הארץ — אבער שא שטיל! בלייבט זי מיט איהרע צוויי שנירען די פרעמדע מואב'ס טעכטער, ווייל זי ניט זייער יוגענד רויבען. זענען איהר טייער די צוויי בליהענדע לעבענס. זי אליין איז שוין צו לעבענס־שקיעה דערגאנגען, איהר הארץ איז שוין פארמאכט פאר די רוישענדיגע לעבענס־קוואלען, פרייד און גליק וועלען שוין ניט קלאפען אין איהר פארוויסטער הארבסטיגער נשמה. געהט זי צו איהר היים־שטאדט, פון וואנען זי איז ארוים פול מיט האב און גוטס. אלץ פארלוירען אין דער פרעמד, געבליבען נאר די היים, ציהט זי דאס הארץ צו איהר איינציגען גליק.

ציהען זיך דיגע פעדים פון אט דער גרויסער צערטליכער ליעבע צו היימאט, וואס לעבט אין נעמי'ן צו איהר יונגער שנור רות.

רות, אט די דאזיגע צערטליכסטע פרויען באשעפעניש, וואס מיר טרעפען זעלטען וואו, זי ווערט צונויפגעקניפט מיט איהר טראגישער שוויגער. דער גרויסער לעבענס אומגליק, דער גרויסער מענשליכער טרויער פון די ביידע פרויען־נשמות —פארבינדט זיי, מאכט זיי נאהענט. אין דער פרעמדער מואב־טאכטער שפראצט אויף די ליעבע, די טרייקייט, די מסירת נפש צו איהר שוויגער, צו איהר היים און פאלק, זי ווארפט ארויף איהרע יונגע קרעפטיגע אקסלען דעם שווערען יאך פון פרעמדען לעבען. איהר הארץ ווערט אנגעפילט מיט דעם פרעמדען פיין, זי לעגט ארויף אויף איהר ליכטיגען שטערען דעם דערנער־קראנץ און לאזט זיך געהן אין די בית לחם פעלדער ווערען אן ארימע קלייבערין.

די טריישאפט פון רות צו דעם ליכטיגען זכרון פון איהר פארשטארבענעם מאן, איהרע צערטליכע געפיהלען צו איהר איינזאמער שוויגער, איהר עניוות, צניעות און מילדקייט — מאכען זי פאר איינע פון די זעלטענסטע פרויען געשטאלטען אין דער קלאסישער וועלט־ליטעראטור. עס איז צו וואונדערען, ווי אזוי האט דער העבראאישער מחבר פון "רות' אזוי פיעל צערטליכקייט, אזוי פיעל פאעטישע פרישקייט און קינסטלערישע שלמות ארייננגעלעגט צו שאפען אט די דאזיגע פרויען פיגור.

און די זעלבע קינסטלערישקייט, מיט וועלכער עס איז געשילדערט נעמי פון רות דער זעלבער פרישער טאן, מיט וועלכען עס דערצעהלט זיך די לעבענס געשיכטע פון זיי ביידע — פארלאזט ניט דער מחבר אויך דענסטמאל, ווען ער קומט שילדערען דאס צונויפקומען זיך פון רות און בועז. טראץ די בולט'ע רעאליסטישע שטריכען פון דער שעהנער סצענע פון "רות" שאקירט אייך דאס ניט. איהר פיהלט ניט אויף קיין רגע דאס גראבע מיאוסע פאראגראפישע, וועלכע וואלט געקענט ארויסקומען פון אונטער אנדערע הענט.

דער גאנצער געשלעכט מאמענט, וואס קומט צום אויסדרוק אין "רות" איז אזוי פריש־ריין, אזוי לויטער און איינפאך, אז איהר לייענט עס מיט דער זעלבער ריינער שטימונג, ווי די פריהערדיגע קאפיטלען.

אט דאס איז דער כח פון אמת'ן קינסטלער, אט דאס איז דער סוד פון דער אמת'ער שאפונג.

אויף אלע לעבענס־זעהונגען שוועבט דא דער ליכטיגער גייסט, דער גייסט פון דער אייביגער שעהנער פרויען־לעגענדע, פון דער כשופ'דיגער רות.